

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De hoopvolle politiek van Conchita Wurst

M'charek, A.A.

Published in:

Het F-boek: feminisme van nu in woord en beeld

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

M'charek, A. (2015). De hoopvolle politiek van Conchita Wurst. In A. Meulenbelt, & R. Römken (Eds.), *Het F-boek: feminisme van nu in woord en beeld* (pp. 47-51). Houten: Spectrum.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De makers achter *Queer Amsterdam* identificeren zich dan ook graag als *queer*. Of we feministen zijn? We willen enkel een identiteit die zo ongrijpbaar is dat het verder weinig uitleg behoeft. Of dat het juist zóveel uitleg vraagt, dat er geen beginnen aan is en daarom maar gelaten wordt. De identiteit 'queer' geeft ons allen een *opt-out* binnen die vermoeiende behoefte alles in hokjes onder te willen brengen. Met eigen ogen hebben we gezien hoe er vooral onder jonge mensen vraag is naar deze 'non-identiteit' zoals we het zelf zijn gaan noemen. Het begrip is niet voorbehouden aan een bepaalde groep met een bepaalde denkwijze of seksuele identiteit. Niemand kan het, in onze ogen tenminste, claimen en dat is behoorlijk bevrijdend.

Wij van *Queer Amsterdam* vinden dat onze moeders ook queer kunnen zijn. Graag zelfs. Dankzij hun strijd voor betere rechten voor vrouwen in de eerste en tweede golf van het feminisme kunnen wij zijn wie we willen zijn en ons leven op onze eigen manier inrichten. Wij hebben hier in het westen de keuze om queer te zijn, omdat hier de eerste strijd door onze moeders en oma's is geleverd. Toch is het nu tijd om het oude stramien los te laten. Krampachtig vasthouden aan oude idealen en voorwaarden past niet meer in onze huidige tijd. Het feminisme anno 2015 kan wel een vleugje queer gebruiken: dat iets moeilijk in een hokje te stoppen is, betekent niet automatisch dat het niet waard is om voor te strijden. •

De hoopvolle politiek van Conchita Wurst

Na de overdonderende Eurovisiesongfestival-overwinning van Conchita Wurst in 2014 heb ik me wekenlang verbaasd dat ik geen bebaarde vrouwen in de Amsterdamse straten tegen het lijf liep. Had ze niet een provocatief icoon neergezet dat navolging verdiende?

Voor het eerst sinds jaren heb ik, samen met mijn dochtertje, naar dit festival gekeken. Nadat ik haar naar bed had gebracht, heb ik in spanning de uitslagen gevolgd. Ik was gegrepen door het fenomeen Conchita en ontroerd door haar overwinning. Niet alleen door haar oscillerende verschijning: een mooie man die een mooie vrouw is met een mooie baard. Maar vooral ook door de woorden die ze uitsprak toen de uitslag bekend werd gemaakt: 'This night is dedicated to everyone who believes in a future of peace and freedom. You know who you are. We are unity and we are unstoppable.' Deze woorden in combinatie met haar voor veel mensen ongemakkelijke verschijning hebben een politiek vlammetje in me aangewakkerd.

Twee weken later, een andere uitslag met andere winnaars en andere verliezers. Op 22 mei 2014 werden de eerste uitslagen van de Europese parlementsverkiezingen bekendgemaakt. Uitslagen die eenduidig de groei van extreem-rechts op het Europese politieke toneel lieten zien. In een tijd waar de politiek van Fort Europa steeds grimmiger vormen aanneemt, en waar we op dagelijkse basis het aantal lijken in de Middellandse Zee moeten tellen, is dit een dramatisch resultaat. Een resultaat dat een xenofobie in het algemeen en een anti-islamisme in het bijzonder markeert. In de nasleep van *nine-eleven* lijkt Europa's reactie op de 'Arabische Lente' er een van deuren stevig dichthouden.

De dag na de verkiezingen gaf ik het laatste college in mijn cursus *Race and (Physical) Anthropology*. Het was tijd voor een eerbetoon aan Conchita. Ik had me die dag meer dan gebruikelijk uitgedost: hoge hakken, mooie zwarte broek, een zijden bloes. Maar aangekomen in het Spinhuis (waar onze afdeling was gehuisvest) heb ik daaraan een pruik en een baard toegevoegd. Collega's keken me eerst bevreemd en vervolgens verbaasd aan. Eenmaal in de collegezaal werd ik door tientallen nieuwsgierige ogen bestudeerd. Toen mijn studenten eenmaal mijn stem herkenden, volgde de verwarring. Aan mij de taak om uit te leggen wat de les van Conchita is.

Ik ben begonnen met het hierboven geschetste contrast tussen het xenofobe en intolerante Europa dat zich aan ons voordoet via de parlementsverkiezingen, en het Europa dat zich openstelt voor de ander, het vreemde en het niet volledig bemachtigde, zoals de overwinning van Conchita duidelijk maakte. Dit laat zien dat Europa niet één ding is, het is vol ambivalenties en fricties. Want moeten we als feministen en antiracisten nu trots zijn op Europa of het juist verwerpen? En wat betekent dit dan voor ons politiek handelen? En hoe politiek te doen?

In deze complexiteit zit ook de les die ik in het kader van mijn cursus met mijn studenten wilde bespreken. Na meer dan drie maanden intensief lezen, discussiëren en schrijven over de geschiedenis en de actualiteit van ras en racisme, zou bij mijn studenten het idee post kunnen vatten dat we wel weten hoe we ras en racisme te lijf moeten gaan. Dat we weten wat ons politiek te doen staat. Er is een neiging om politiek te denken in termen van een duidelijk

begrensd probleem, een heldere aanpak en een haalbaar doel. Ook in de vermoeiende discussies rond Zwarte Piet hebben we daar kennis van mogen nemen. Een rede-neertrant ging als volgt: als sommigen zich 'beledigd' voelen door een zwart geschilderd gezicht, dikke rode lippen en grote oorbellen, dan geven we die Piet gewoon een andere kleur. En dan is het probleem racisme uit de wereld. Het heeft alle kenmerken van wat we tegenwoordig een *project* noemen; je definieert het probleem, bedenkt het te volgen traject om het probleem te tackelen, en bepaalt zo al van tevoren waar je op afgerekend wilt worden, en zo is het maar net.

Conchita inspireert tot een andere versie van politiek, een politiek van het *experiment*, een politiek van de *probeersels*. Dit is een riskante politiek omdat je niet alle antwoorden van tevoren bevroedt (want 'wie weet wat ras is?', om Annemarie Mol te parafaseren). Hij is ook riskant omdat je weet dat de werkelijkheid nog veel complexer is en dus terug zou kunnen praten, waardoor je je koers moet wijzigen. Terwijl een 'politiek van het project' zich afsluit en koers houdt, stelt een 'politiek van het experiment' zich open voor de verrassing, de verwondering en verscheidenheid. Conchita is wat mij betreft een treffend probeersel.¹ Zij is het levende bewijs voor de verrassende vormen die een politiek van tolerantie aan kan nemen. Conchita daagt uit en knaagt aan ons, althans aan mij, omdat ze politiek intervenueert met zowel *inhoud* als *vorm*. Met de verstorende gendervorm die ze heeft gekozen inspireert ze tot een politiek van het experiment.

Het is interessant om te observeren dat Conchita zo weinig weerklank heeft gevonden in academische kringen. De stilte binnen queerstudies en genderstudies is oorverdovend. Hoewel deze kunstfiguur resoneert met de bebaarde vrouw, die in voorbije tijden als bizarre attractie tentoon werd gesteld op kermissen, heeft zij geen aanleiding gegeven tot serieuze vragen binnen genderstudies. Is het de angst voor de populaire cultuur, de hyper media exposure, de mainstream, de commercie? Of wordt de 'geliktheid' van Conchita te veel gezien als een reproductie van bestaande gendernormen, een reproductie van vrouwelijke schoonheidsidealen?

Hoewel ik slechts naar de redenen kan gissen, zou het heel wel mogelijk zijn dat de gelijkheid van Conchita – te perfect vrouwelijk en toch een man – aandacht wegtrekt van haar subtiele maar onmiskenbare genderpolitiek. In feite is er, ondanks haar overweldigende overwinning, juist met heel veel aversie en walging (niet alleen in Rusland) op haar gereageerd. Dat maakt duidelijk dat Conchita ondanks haar gladheid behoorlijk subversief is. De simpele combinatie van vrouwelijkheid met een baard, of mannelijkheid met een specifieke vrouwelijke esthetiek, stelt natuurlijk de binaire categorieën van vrouw en man ter discussie.

Het politieke werk dat Conchita hier doet, is niet ver weg van de interventies die veel moslima's op dagelijkse basis doen. Wie om zich heen kijkt, ziet prachtig geklede jonge vrouwen, soms modieus, soms sexy, maar altijd met een onmiskenbare lichamelijkeheid, en natuurlijk een hoofddoek. Dit beeld lijkt niets te doen, behalve een lokale jeugdcultuur representeren. Maar dit beeld is uiterst subversief en daarom hoogst politiek. Het stelt op een haast ongrijpbare wijze de dominante visie op de moslima, een vrouw zonder lichaam gehuld in een zwarte boerka, ter discussie. Het stelt de dichotomie tussen de westerse geëmancipeerde vrouw en de islamitische onderworpen vrouw aan de kaak. Het gaat mij noch bij Conchita, noch bij deze moslima's om de intentiona-liteit van wat ze doen. Veel meer moet het ons gaan om een waardering van de vorm, of liever, de vormen die zij aan het maatschappelijk leven toevoegen en welk politiek effect die kunnen hebben.

¹ Voor alle helderheid: mij gaat het hier niet om de intenties van Thomas Neuwirth of die van zijn kunstfiguur Conchita Wurst. Mij gaat het om het effect van Conchita in de specifieke Europese context waarin we ons momenteel bevinden.

Mijn pleidooi hier gaat niet over een identificatie met Conchita. Conchita is waardevol als een kunstfiguur om mee te denken. En ze geeft veel te denken. Het feit dat ze een kunstfiguur is, geeft aanleiding tot denken over het experiment, de verrassing en misschien wel het ongewone. Maar de gladheid waarmee ze intervenueert vraagt juist om aandacht voor de politiek van het onproblematiese en het alledaagse. In deze meervoudigheid schuilt de hoopvolle politiek van Conchita Wurst. •